

Posudek oponentky na bakalářskou práci

## Souvislost mezi užíváním hormonální antikoncepce a mírou partnerské a sexuální spokojenosti žen ve vztahu

Autorka: Natálie Kubásková

Oponentka: Mgr. Lenka Martinec Nováková, PhD.

Katedra psychologie a věd o životě

Fakulta humanitních studií UK

Ve své bakalářské práci se Natálie Kubásková zabývá rozdíly v partnerské a sexuální spokojenosti u zadaných uživatelů hormonální antikoncepce (HA) a žen, které ji neužívají. Předmětem opakovaného hodnocení je přepracovaná verze bakalářské práce. První oponentský posudek byl vyhotoven 26. ledna 2023.

Přepracovaná verze nadále nese stopy přinejmenším neobratného zacházení s literaturou, a to z několika důvodů. Prvním je výskyt poměrně dlouhých pasáží, které jsou čerpány z jednoho zdroje, byť s použitím parafráze, což zpochybňuje intelektuální vklad autorky. Hned na str. 8-9 je v rozsahu téměř 1 strany uvedeno pojednání o používání antikoncepčních metod v průběhu dějin, jež bylo přejato z jedné (audio)knihy, která má navíc populárně-naučný charakter<sup>1</sup>. Další případy se vyskytují napříč teoretickou částí, přičemž míra pozornosti věnovaná danému zdroji zřídka odpovídá jeho relevanci pro užší zaměření bakalářské práce (viz např. rozsáhlé představení studie Kalousová & Štětovská (2020)).

Dalším je přetrvávající tendence odkazovat na zdroje v podobě knih (nejen odborných monografií, ale i populárně-naučných), kvalifikačních prací či zprávy v médiích tam, kde by bylo možno uvést hojně citovanou empirickou studii v zahraničním impaktovaném časopise. Názornou ukázkou může být citace, která pochází z již nedostupného příspěvku, publikovaného na webových stránkách Radia Wave: „*Hormonální antikoncepce mění naše pachové spektrum. To znamená, že chlap, který mi dřív voněl, už mi s pilulkou nevoní a naopak*“ (Ruppert, 2020)“ [str. 16].<sup>2</sup> Místy navíc za empirickou studii autorka mylně považuje dopis editorovi (Roberts et al., 2013) nebo recenzi knihy (Urigová, 2006). Sama za sebe hovoří skutečnost, že pro zhotovení teoretické části práce bylo využito celkem 20 knih (z toho 5 populárně naučných, z nichž jedna pro dětské čtenáře starší 10 let) v poměru k 14 článkům v zahraničních odborných časopisech (kromě slovenských; bez rozlišení pouze recenzovaných a impaktovaných periodik). Při citování knih navíc není odkazováno na konkrétní stranu (strany), u článků místy chybí „et al“ (či „a kol.“).

---

<sup>1</sup> Není zřejmé, proč je pasáž zakončena citací „*Podle katolické církve je antikoncepce hříchem proti Bohu*“. Jaký argumentační cíl tím autorka sleduje? Kromě toho lze tvrzení rozumět tak, že jde o postoj samotného autora díla, Vlastimila Vondrušky, k takzvané blíže nespecifikované „církevní ideologii“. Informační přínos takového tvrzení je (nejen pro samotnou bakalářskou práci) mizivý; vyjadřuje namnoze postoj autora určitého populárně-naučného díla, přičemž vyvstává otázka, proč bychom právě jeho postojům měli věnovat odbornou pozornost. Z užití přímé citace by vyplývalo, že jde o tvrzení mimořádně důležitosti pro výstavbu argumentační linie, nicméně usuzují, že důvodem byl spíše soulad s osobním přesvědčením autorky práce.

<sup>2</sup> Možný další podnět pro diskusi, pokud čas dovolí: Můžete prosím definovat, co znamená „pachové spektrum“, a diskutovat možné mechanismy, jak je hormonální antikoncepce mění?

V seznamu literatury u článků často schází číslo časopisu nebo strany (popř. číslo článku) anebo obojí), u knih pak místo vydání.

Nejen ze způsobu výběru a nakládání s literaturou je i z přepracované podoby bakalářské práce nadále znát, že autorka stále dostatečně nerozumí významu a smyslu teoretické části práce a zásadám psaní akademického textu. Argumentační linie textu je nejasná. Autorka má tendenci pracovat s porůznu sesbíranými útržkovitými úryvky, které zřejmě považuje za zajímavé, dost možná i proto, že mají potenciál budit kontroverze (viz např. poznámky pod čarou č. 1 a 2), jejichž příspěvek k výstavbě argumentační linie je ovšem zanedbatelný. Takováto tvrzení navíc postrádají oporu v relevantní literatuře, jsou psána hovorovým jazykem a více než cokoli jiného zřejmě odrážejí osobní postoje a přesvědčení autorky („*Nicméně bez ohledu na církevní učení sexuální pudy vždy byly a jsou součástí lidské přirozenosti, a proto lidé ve všech dobách zkoumali, jak zařídit, aby jejich sexuální aféry zůstaly utajeny*“ [str. 8]; obdobně např. „*I kamarádi se mohou stát klínem, který se snaží dostat mezi partnery a ovlivňovat jejich spokojenost ve vztahu*“ [str. 18]).<sup>3</sup>

Celkově autorka opakovaně sklouzává k zanícenému stylu psaní, jemuž je vlastní emocionální podbarvení, nedostatek ohledu k relevanci použitých zdrojů a velmi zjevně i povrchní porozumění tomu, ve prospěch čeho argumentuje (viz také **Otázky a podněty k obhajobě** na konci dokumentu), což v kombinaci s nevyzrálým projevem generuje následující problémy:

- 1) Práce obsahuje řadu nešťastných formulací, jež nedávají smysl („*Například Kalousová se Štětovskou (2020) rozdělily partnerskou spokojenost ve vztahu na kategorie, které podle nich přispívají k větší míře spokojenosti obou partnerů*“ [str. 7]; „*Tou patrně neznámější a nejobvyklejší bariérovou antikoncepční metodou je mužský kondom, ale možností existuje více ačkoli nejsou tak dobře všeobecně známé*“ [str. 10]).
- 2) Další – již shora naznačenou – kategorií jsou expresivní vyjádření s mizivou informační hodnotou („*S příchodem křesťanství a nástupem temného středověku se ale dobře rozjetá situace ohledně vývoje a využívání účinné a zdravotně nezávadné antikoncepce podstatně zhoršila*“ [str. 8]).
- 3) Jiné formulace jsou zavádějící: „*V dnešní době je na trhu k dispozici obrovská škála velmi spolehlivých, a především zdravotně nezávadných možností...*“ [str. 9] (následuje text zmiňující možné zdravotní komplikace v souvislosti s užíváním různých antikoncepčních metod); „*Jestliže bylo již dříve uvedeno, že užívání hormonální antikoncepce je možné spojit se zvýšeným výskytem depresí, pak zejména při absenci antidepresiv hrozí ztráta zájmu o pohlavní styk a snížení sexuální spokojenosti všeobecně*“ [str. 20].
- 4) Další jsou vysloveně nesmyslná („*Výzkumného šetření se účastnil obrovský výzkumný vzorek jednoho milionu žen, a proto je nutné považovat studii za statisticky významnou*“ [str. 15]).
- 5) Častá jsou také vyjádření, která vyzní banálně („*Výzkum a vývoj hormonální antikoncepce má za sebou mnohé a věnovalo se mu obrovské množství odborníků po celém světě (Koliba et al., 2019)*“ [str. 11]; „*Velmi brzy však odborníci přišli na to, že je*

---

<sup>3</sup> Co jsou to kupříkladu „sexuální pudy“? Co je to „lidská přirozenost“? Podle koho/čeho usuzujete, že „sexuální pudy vždy byly a jsou součástí lidské přirozenosti“?

*výhodné dodávat progesteron po celou dobu cyklu, a tak vznikla kombinovaná hormonální antikoncepce“ [str. 12]; “Vztah mezi užíváním hormonální antikoncepce a sexuální spokojeností ve vztahu není zcela jednoznačně prokázán (Pastor et al., 2013)“ [str. 20]).*

Výsledný dojem z teoretické části práce je ten, že autorka není schopna se zorientovat v protichůdných poznatcích, resp. lépe řečeno *názorech*, které byly vysloveny v souvislosti s tématy, jež jsou pro práci ústřední. Příčinou je, že sama s původními zdroji (empirickými studiemi) pracuje zřídka, viz shora zmíněný způsob zacházení s literaturou, a pokud ano, činí tak způsobem veskrze nekritickým. Namísto toho se zaštiťuje *názory* rozličných „autorit“ (leč není jasné, proč právě ony byly identifikovány jako autority), a to na základě nesourodé mozaiky vyjádření, již si poskládala mj. i z populárně naučné literatury, kvalifikačních prací a médií.

V textu se v důsledku toho hojně vyskytují pasáže, kdy na sebe logicky nenavazují ani jednotlivé věty. Dobře patrné je to např. na straně 20, kde se náhle (bez jakékoli vazby na předchozí výklad) objevuje zmínka o negativním efektu habituačním v protikladu k pozitivnímu efektu učení, která je následována shrnutím, že „*Vztah mezi užíváním hormonální antikoncepce a sexuální spokojeností ve vztahu není zcela jednoznačně prokázán (Pastor et al., 2013)“*. Hned poté následuje odstavec uvedený takto: „*Existuje však mnoho nástrojů, které se jejím měřením zabývají,*“ což v čtenáři vyvolává očekávání, že řeč bude o metodologických aspektech výzkumu sexuální spokojenosti. Namísto toho je pojednáno o příznivém vlivu konkrétních antidepresiv na sexuální touhu, jež může být snížena v důsledku depresivních stavů, které mohou představovat vedlejší účinek užívání HA, a naopak o nepříznivých vlivech (ve smyslu prohlubování sexuálních dysfunkcí) antidepresiv jiných. Celá pasáž pak navíc – zřejmě nechtěně – vyzní jako agitace ve prospěch užívání antidepresiv pro zaléčení stavů, které mohly být vyvolány samotnou HA [str. 20].

Povrchní porozumění problematice se odráží i ve způsobu, jakým autorka poukazuje na „mezery v poznání“ a odůvodňuje potřebu dalšího bádání. Studie uváděné v kapitole 4. (Studie zkoumající vliv hormonální antikoncepce na partnerskou a sexuální spokojenost žen ve vztahu) nejsou logicky řazeny a provázány, takže z nich jasně nevyplývá výzkumná otázka a hypotézy, které jsou v úvodu empirické části na str. 24 vytyčeny.

Jako drobný nedostatek se v tomto kontextu jeví sklon ozvláštňovat text hovorovými výrazy („*obrovská škála*“ [str. 9], „*žena si musí osvojit určitý grif*“ [str. 10], „*nemají se zdravím nic extra společného*“ [str. 12]), což pak stojí v ostrém kontrastu s citacemi, v nichž figurují odborné termíny, jež jsou ponechány bez dalšího vysvětlení („*hormonální metody spočívají v aplikaci steroidů ve formě estrogen-progestinových směsí, čistě progestinových přípravků, event. steroidů suprimujících spermiogenezi*“ [str. 11]; „*Konkrétně jde o cholestatickou hepatopaii, která je však po vysazení hormonální antikoncepce plně reverzibilní, nevýjimečný je také výskyt fokální modulární hyperplazie jater a zvýšená četnost výskytu adenomu a karcinomu jater*“ [str. 14]).

## Samostatně hodnotím teoretickou část práce jako nesplňující kritéria kladená na bakalářskou práci a akademický text jako takový.

Empirická část práce, zejm. její výsledková část, je rozsáhlá a zajisté představovala významnou časovou investici. To bohužel ovšem neznamena, že úsilí věnované jejímu vypracování bylo vždy účelné, a i ona je poznamenána nedostatečným rozlišováním mezi tím, co je podstatné pro naplnění cílů práce, a mezi zbytnými podružnostmi. Jistá neobratnost ve statistickém zpracování je pochopitelná, ovšem zásadní problém představuje chybějící odůvodnění designu studie a výzkumného problému. Proto si namísto komentářů u některých bodů dovoluji položit autorce otázky, které by dle mého názoru měla během obhajoby vyjasnit:

- 1) Není jasné, jaký je rozdíl mezi deklarovaným [hlavním] cílem práce (*“zjistit, zda užívání hormonální antikoncepce ovlivňuje partnerskou a sexuální spokojenost žen ve vztahu”*) a „dalším“ cílem práce (*„porovnat, zda se liší sexuální spokojenost mezi skupinami žen, které hormonální antikoncepci užívají a které nikoliv“*). Vzhledem k tomu, že vliv užívání HA je zkoumán prostřednictvím srovnání uživatelky HA a žen, které ji neužívají, nedochází k částečnému překryvu mezi těmito dvěma cíli, pokud jde o sexuální spokojenost?
- 2) S ohledem na to, že teoretická část práce neplní svůj účel, není zřejmé, proč by uživatelky HA měly vykazovat *nižší* sexuální spokojenost a *vyšší* celkovou spokojenost ve vztahu než ženy, které HA neužívají (nemohlo by obojí být právě naopak)? Nebylo by proto vhodnější stanovit si hypotézy oboustranné?
- 3) Proč byl odkaz na dotazníkovou baterii rozeslán především studentkám? Proč byl věk účastnic omezen na 18-35 let? (Co z toho plyne pro zobecnitelnost závěrů studie?)
- 4) Jak byla stanovena velikost výzkumného souboru?
- 5) Jak se hodnotilo splnění či nesplnění podmínky „být sexuálně aktivní“?
- 6) Proč byla partnerská spokojenost operacionalizována jako skóre na revidované škále Dyadic Adjustment Scale a spokojenost sexuální jako skóre na škále New Sexual Satisfaction Scale?
- 7) Prezentace výstupů deskriptivní i inferenční statistiky je nepřehledná a některé výstupy jsou zcela postradatelné. Proč jsou předmětem statistického srovnávání i jednotlivé položky škál? Jakému účelu to slouží a jak to souvisí s testováním stanovených hypotéz?
- 8) Obě stanovené hypotézy jsou jednostranné. Byly v souladu s tím prováděny jednostranné testy? Jaké jsou zásady jejich použití a proč se jejich používání obecně nedoporučuje (resp. je málokdy opodstatněné)?
- 9) Již na první pohled je zřejmé, že bylo provedeno velké množství statistických testů. Jaké kroky byly podniknuty za účelem snížení pravděpodobnosti chyby I. druhu?
- 10) Statistická signifikance (na rozdíl od věcné významnosti) odvisí od velikosti výzkumného souboru. Proč je důležité se zabývat věcnou významností svých zjištění? Jaké měřítko (jaká měřítka) věcné významnosti byste napříště při použití t-testů zvolila?

- 11) Prosím diskutujte oprávněnost<sup>4</sup> tvrzení, že „v projevování citů jsou rozdíly signifikantní, neuživatelky ( $M=2,52$ ,  $SD=1,011$ ) jsou v průměru spokojenější s projevováním citů více než uživatelky ( $M=2,17$ ,  $SD=0,960$ ), za podmínek  $t(124)=1,979$ ,  $p=0,05$ “.
- 12) Prosím diskutujte vhodnost použití t-testů pro analýzu výpovědí na frekvenčních škálách (nikdy/zřídka/občas/spíše častěji/často/pořád), které byly použity např. u otázky č. 9.

Kladně hodnotím diskusi, z níž je patrná snaha dostat jejímu účelu. To se podařilo jen zčásti, protože teoretický úvod je chudý na studie, k nimž by se autorka mohla v diskusi vztahovat. Při zhodnocení vlastních zjištění autorka opomíjí skutečnost, že věcná významnost byla i u statisticky významných zjištění mizivá. To lze i při absenci měřítek věcné významnosti nahlédnout z deskriptivních statistik.

-----

Bakalářská práce Natálie Kubáskové se hodnotí nesnadno, protože navzdory pokusům o přepracování nadále vykazuje závažné nedostatky, a to zejména v části teoretické, jak bylo detailně rozvedeno výše. Přesto se domnívám, že by měla být doporučena k obhajobě. Vzhledem k rozsahu připomínek – v závislosti na průběhu obhajoby – navrhuji hodnocení „dobře“.

V Praze dne 23. května 2023

Mgr. Lenka Martinec Nováková, PhD.

### Otázky a podněty k obhajobě, které se vztahují k teoretické části práce:

- 1) „Žena si například vezme pilulku ráno, bez ohledu na to, zda u ní v průběhu dne má dojít k pohlavnímu styku či nikoli. Je proto vlastně neustále chráněna před nechtěným otěhotněním. To může být výhodné zejména u žen velmi nízkého věku, ale také u obětí sexuálního napadení“ [str. 13]. Co konkrétně znamená „u žen velmi nízkého věku“ a proč to může být výhodné zejména u nich? (Z textu by logicky vyplývalo, že proto, že nikdy nemohou vědět, zda styk mít budou či nikoli.)
- 2) Na základě čeho se domníváte, že studii Skovlund et al. (2016)<sup>5</sup> je „nutné považovat za statisticky významnou“ [str. 15]? Co je to „statisticky významný vzorek“ [str. 21]?
- 3) Na základě kterých studií konkrétně se domníváte, že změna libosti pachového podpisu romantického partnera může v důsledku změny v užívání HA vést až k rozpadu dlouhodobě stabilního vztahu, jak by vyplývalo z tvrzení na str. 16? Na základě čeho se domníváte, že je dr. Vrzáčková autoritou v oblasti výzkumu chemické komunikace? Proč tak činíte na základě jejího vyjádření v médiích?

---

<sup>4</sup> Bez ohledu na problematičnost tohoto tvrzení ve vztahu k statistické významnosti jde o efekt se zanedbatelnou věcnou významností (Cohenovo  $d=0,35$ , což znamená, že se výpovědi uživatelky a neuživatelky HA překrývají z 88%).

<sup>5</sup> Domnívám se, že se jedná o tuto studii (doi:10.1001/jamapsychiatry.2016.2387); svou domněnku zakládám na stejnojmenném názvu a uvedeném N, neboť v seznamu literatury není uvedeno číslo časopisu a rozsah stran a pořadí autorů neodpovídá.

- 4) Jak souvisí totožný pohled obou partnerů na pohlavní role [str. 17] s tématem výzkumu (problematikou užívání HA a partnerské a sexuální spokojenosti žen ve vztahu)? Co míníte tvrzením, že „*tyto »skupiny« však mezi sebou nelze »míchat«*“ [tamtéž]?
- 5) Jak Novák (2004) došel kupříkladu k tomu, že „*až dvacet procent partnerské spokojenosti tvoří vlastní bydlení*“ [str. 17]? Proč je zrovna jeho názor či poznatek hodný Vaší odborné pozornosti? Nebo obdobně: Jak Langmeier & Krejčířová (2006), autoři Vývojové psychologie, dospěli kupříkladu ke zjištění, že „*sexuální spokojenost českých žen přitom nijak nesouvisí s žádnými demografickými faktory jako je velikost obce nebo vzdělání, ani s jejich schopností dosahovat orgasmu*“ [str. 21]?
- 6) Jak jste dospěla k závěru, že „*podle mnohých studií se zdá, že mužskou spokojenost ve vztahu ovlivňují jiné faktory než je tomu u žen*“ [str. 18], resp. jak to vyplývá z **recenze knihy** (Urigová, 2006)? (Obdobné otázky by bylo možno klást i stran dalších tvrzení uvedených na str. 18.)
- 7) Na str. 18 dále uvádíte, že „*Kalousová se Štětovskou dospěly k závěru, že v problematice partnerské spokojenosti lze faktory, které ji ovlivňují rozdělit celkem do deseti kategorií, přičemž neodhalili zásadní rozdíl mezi muži a ženami.*“ V čem konkrétně badatelky neodhalily zásadní rozdíl mezi muži a ženami a co vůbec v kvalitativní studii znamená „zásadní rozdíl“? Jak toto zjištění souvisí s tématem Vaší práce, k čemu jej potřebujete pro formulaci výzkumné otázky?
- 8) Co se rozumí „dobrou volbou protějšku“ (vysvětlete prosím ideálně s oporou o teoretický rámec či teoretické rámce relevantní pro Vaše výzkumné téma) a na základě kterých studií můžeme soudit, že z ní vyplývá „to, že jsou partneři ve vzájemném souladu“ [str. 19]?
- 9) Na základě čeho usuzujete, že frekvence [pohlavního] styku je **fyzilogickou** charakteristikou sexuálního vztahu [str. 20]?
- 10) Na základě čeho usuzujete, že diplomová práce Kovaříkové (2017) představuje relevantní zdroj pro jednu z možných definic pojmu „sexuální spokojenost“ [str. 20]?